

ŽUPSKE STRUKTURE

Živan BEZIĆ

Kao svako tijelo, tako je i župsko složeno od svojih organa. Kao što je svaka cjelina organski sklop njezinih sastavnih dijelova, tako je i župa pastoralna cjelina koja vjerski povezuje i sustavno udružuje sve njezine sastavnice. Župa je integrirani organizam vjerskih struktura, čitav sustav crkvenih elemenata, satkan u vidu jedinstvene pastoralne cjeline i svrhovitosti.¹

Dakako, ne može svaka crkvena skupina biti župom.² Župe su samo one kršćanske skupine koje su tako strukturirane da čine jednu zaokruženu pastoralnu cjelinu koja odražuje i ostvaruje u sebi relativnu *puninu* crkvenog života. One u sebi uključuju sve podređene institucije i faktore koji služe istoj župskoj svrsi i misiji.

Bez tih institucija i struktura Crkva ne može postojati. One su *potrebite* i Crkvi i župi sve dok je čovjek vezan prostorom, vremenom i društvom.³ Doduše, E. W. Gritsch je ustvrdio da je „bit Crkve u funkciji više nego u strukturi”,⁴ ali nosioci funkcija jesu određene strukture. Funkcije su neostvarive bez svojih nosilaca. Zbog toga A. Mazzoleni s pravom tvrdi: „Pomisao da Crkva može živjeti bez struktura bila bi dogmatska pogreška i sociološka naivnost.”⁵ A Klostermann zaklju-

1 A. B. Mickells, *The constitutives elements of parishes*. Cath. Univ. of Am., Washington 1950.

R. H. A. Seboldt, *God and our parish*. St. Louis 1963.

A. Blöchlinger, *The modern parish community*. New York-London 1965.

E. Colagiovanni, *Le strutture orizzontali della Chiesa locale*. D'Auria, Napoli 1968.

A. Sorrentino, *Le strutture verticali della Chiesa locale*. D'Auria, Napoli 1969.

A. Mazzoleni, *Le strutture comunitarie della nuova parrocchia*. Ed. Paoline, Roma 1972.

M. I. Maciotti, *Religione, Chiesa e strutture sociali*. Liguori, Napoli 1974.

L. Dani, *Istituzione e identità religiosa*. Ed. Dehoniane, Bologna 1975.

B. de Stefano, *La parrocchia prima e dopo il Concilio Vaticano II*. Milano 1976.

2 *Župnija z novim obličjem* (Cerkev v sedanjem svetu, br. 9–10, g. 1979.)

3 L. Debarge, *Psychologie et pastorale*. Desclée, Paris 1968, str. 173.

Dj. Šušnjić, *Ribari ljudskih duša*. Mladost, Beograd 1976, str. 176.

4 „The esse of the Church is function rather than structure” (*Journal of Ecumenical Studies*, br. 3, 1979, str. 448).

5 A. Mazzoleni, *Le strutture comunitarie della nuova parrocchia*. Ed. Paoline, Roma 1972, str. 46.

čuje: „Kršćanstvo bez struktura je utopija... I neko kršćanstvo bez zajednice na duže je vrijeme praktično nemoguće.”⁶

Stoga se valja pozabaviti i strukturama tih osnovnih kršćanskih zajednica — župa.

STRUKTURE...

Kako nam je poznato, struktura označuje unutarnje uređenje ili građu neke cjeline, njezin sastav i sklop, raspored sastavnih dijelova.⁷ Struktura je svaka cjelina sastavljena od dijelova koji se nalaze u uzajamnim odnosima. Ti su odnosi za cjelinu jednako važni kao i samo postojanje dijelova.⁸ Strukture uvijek tvore neki sustav međuovisnih elemenata.

Budući da se termin „struktura” danas prečesto rabi (i zlorabi), dobio je preširoko i često nejasno značenje. Na proučavanju i vrednovanju struktura temelji se čitav jedan pokret, nazvan strukturalizmom. On je danas pustio korijenje u mnogim disciplinama, kao npr. u psihologiji, lingvistici, mitologiji, književnosti, etnologiji, antropologiji i filozofiji. U posljednje vrijeme ušao je i u teologiju preko biblijske hermeneutike.⁹

Od obične radne metode — što je bio u početku — danas je strukturalizam postao ideologijom i nazorom na svijet. No mi nećemo govoriti o strukturalizmu, nego o strukturama katoličke župe.

Prije svega moramo reći da ima više vrsta struktura. Kako ovdje govorimo o župskom uređenju, dobro je napomenuti da se ono može izučavati prema različitim kriterijima s obzirom na stajalište s kojega se promatra. Župske strukture uglavnom imaju slijedeće globalne sastavne elemente:

— *nadnaravne*, tj. vrhunaravnu stvarnost na kojoj župa i Crkva počivaju. One su duhovno-vjerske prirode. To su religiozne vrednote.

— *osobne*, jer je župa zajednica osoba, pojedinih i udruženih vjemika s njihovim osobnim ulogama, djelima i problemima. U njih spada čitav splet osoba i njihovih međusobnih odnosa.

— *društvene*, jer je župa organizirana zajednica, hijerarhijski i pravno uređena. Tu dolaze u obzir pravno-organizacijski instituti koji reguliraju život zajednice.

6 F. Klostermann, *Gemeinde – Kirche der Zukunft* Sv. I, Herder, Freiburg 1974, str. 12 i 22.

7 J. B. Fages, *Comprendre le structuralisme*. Ed. Privat, Toulouse 1968.

G. Puglisi, *Che cosa è lo strutturalismo?* Ubaldini, Roma 1970.

J. M. Broekmann, *Strukturalismus*. Alber, Freiburg 1971.

J. Piaget, *Strukturalizam*. BIGZ, Beograd 1978.

N. Milošević, *Filozofija strukturalizma*. BIGZ, Beograd 1980.

E. Kurzweil, *The age of structuralism*. Columbia Univ. Press, N. York 1980.

8 R. Katičić (*Kolo*, br. 8–9, g. 1969, str. 895).

9 G. Schiwy, *Strukturalismus und Christentum*. Herder, Freiburg 1969.

– *materijalne*, jer župska zajednica živi na određenom tlu, okuplja se u posebnim sakralnim prostorima i mora osigurati ekonomske uvjete opstojanja i rada. One su i varne i stvarne, tj. u smislu i reiteta i realiteta. Mi ih nećemo nazvati materijalnom „bazom”, jer je iskonska i prava baza Crkve i župe nadnaravna stvarnost i religiozna svijest vjernika.

ŽUPSKE STRUKTURE

Kakva je unutarnja arhitektura jedne katoličke župe?

Temelj crkvene i župske zgrade jesu njezine *nadnaravne* strukture.¹⁰ To je prije sam BOG–Emanuel, Bog među nama. On je nosilac svih ostalih župskih elemenata. Bog je po svojoj riječi utemeljitelj Crkve u svim njezinim bitnim strukturama i po svome Duhu njezin posvetitelj i životvorac. Kao što je Božji Duh duša Crkve, tako je i duša župe. Krist je prvotni i glavni pastir svih kršćanskih zajednica. „U ovim zajednicama – veli Koncil – premda su često malene i siromašne ili po svijetu raspršene, nazočan je Krist, čijom se snagom okuplja jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva.”¹¹

Uza Svetu Trojicu bitni sklop župe jesu i ostale duhovne i *vjerske vrednote* od kojih žive kršćani: katolička vjera i nauka (Biblija, posebno Evanđelje, tradicija), bogoslužje (liturgija, sakramenti, simboli) i kršćanski stil života (milost, moral, norme, karitas, karizme, hijerarhijska zajednica). Upravo ovi nadnaravni temelji, bilo vidljivog bilo nevidljivog značaja, jesu *specifične strukture* čitave Crkve i svake njezine osnovne jedinice, tj. župe.

Pored božanskog počela (*elementum divinum*) u izgradnji mjesne crkve sudjeluju i ljudi, vjernici posvećeni Bogu i utjelovljeni Kristu krsnom vodom i živom vjerom (*elementum humanum*). Osobne strukture župe tvori čitav narod Božji, sva kršćanska braća i sestre. Oni se jednim imenom nazivaju *župljani*. Očito je da bez župljana ne može biti ni župe.

Usred stada Kristova mjesto je njegovu pastiru – *župniku*. On je zamjenik božanskog Pastira, a ujedno zastupa biskupijskog natpastira i po njemu vrhovnog pastira Crkve. *Originalni* župnik svih župa u biskupiji je *biskup*, a delegat biskupov u župi je župnik. Po župniku se utemeljuje jedinstvo župe u horizontalnom (povezuje sve vjernike) i vertikalnom (drži veze s višim crkvenim strukturama) smjeru. On je predvodnik, predstavnik, učitelj i liturg crkvene zajednice.

U jednoj župi može biti samo jedan župnik – po načelu „jedno stado i jedan pastir” – ali više svećenika. Oni su pomoćnici glavnoga pastira: kapelani, dakon, laički pomoćnici. Ako ih je više, tvore dušobrižničku ekipu ili pastoralni tim. U toj ekipi mogu sudjelovati i kvalificirani laici: župski pomoćnici, suradnici, katehete, socijalni radnici i sl. Individualni pomoćnici su sakristan, zborovođa, organist, pričestitelj, komentator, čitači, bogoslužni i karitativni pomagači.

¹⁰ To je opazio već i sv. Hilarije: „Domus ergo haec (tj. Crkva) aedificanda per Deum est. Humanis enim operibus exstructa non permanet, nec doctrinis saeculi instituta consistit” (*In Ps*’ 126, PL 9,696).

¹¹ *Lumen Gentium*, 26.

Karakteristika je struktura da one trajno teže jedinstvu zajednice i stvarno je sačinjavaju. Tako one tvore društvenu dimenziju župe koja se očituje administrativnim, organizacijskim i kolektivnim organima.¹² *Župski ured* se brine za matične, pravne i administrativne poslove župe, ima značaj pravnoga tijela u zastupanju njezinih interesa. *Župsko pastoralno vijeće* (ŽPV) je savjetodavni kolektivni organ na pomoć župniku i zadaća mu je da planira, koordinira i animira kršćanski život čitave zajednice.¹³ Posljednji ga je koncil preporučio, a u mnogim biskupijama je već i obligatan. U lijepom broju župa također sazivaju i župsku skupštinu u kojoj sudjeluju svi odrasli vjernici.

Poželjno je da u svakoj župi postoji pjevački i ministrantski *zbor*. Na žalost, ni u velikim gradovima ne postoji *katekumenat* za odrasle kao stalna ustanova, a to je prastara crkvena institucija, i danas opet jako aktualna. Ne smijemo se zadovoljiti samo s vjeronaukom djece. Neizostavni faktor župskog pastoralala je i organizirani *karitas* i socijalne ustanove kao što su dječji vrtić, starački dom, ubožnica. I neke odgojno-kulturne *ustanove* pripadaju tkivu župe (naravno tamo gdje su moguće i ostvarive): katoličke škole, vjerski tečajevi, savjetovališta, zbirke, muzeji i sl. Za unutarnju komunikaciju služi *župski list*, župnikovo pismo, razglas, oglas, katolički tisak te vjerski sastanci i zborovanja.

Čitav se život župe odvija na jednom određenom *teritoriju*, te i on spada u sklop župe. Pa i takozvane funkcionalne, personalne i kategorijalne župe omeđene su nekim prostorom, doduše širim od obične župe, ali ipak geografski vezanim i određenim. Dobro je da se u središtu zajednice nalazi i *pastoralni centar* koji uključuje *župsku crkvu*, župski dom i župnikov stan. U župskom domu mogu se smjestiti razne vjerske ustanove: vjeronaučna dvorana, arhiv, muzej, umjetničke zbirke, biblioteka, čitaonica, društvene prostorije, izložbeni prostori itd. Ako je moguće da se u blizini centra nađu i ostale župske ustanove, toliko bolje.

Na teritoriju župe nalazi se, barem na selu, i mjesno *groblje*. Gdje je to moguće, dobro je da je ono vlasništvo župe, te da bude blagoslovljeno. Razne *crkvice* i kapelice odavno spadaju u krajolik svake starije župe. Za održavanje crkve i kulta župe obično posjeduju i neka materijalna, pokretna i nepokretna *dobra*: zgrade, zemljišta, zaklade, nadarbine i sl.

PODŽUPSKE STRUKTURE

Ono što ćemo ovdje opisati pod nazivom pod-župske strukture zapravo su župske strukture. One su sastavni dio neke veće i starije župe te se s njome stapaju u jednu cjelinu. Zašto ih onda nazivamo podžupskim? Stoga što one unutar župe ipak uživaju izvjesnu autonomiju i poseban status. Nekima od tih struktura je samostalni status i pravno priznat, a neke su ga same u praksi izvojevale. Neke će od njih biti čak i jezgra buduće nove župe. Takve u sebi donekle samostalne i za-

12 AA. VV., *La Chiesa locale*. Herder-Morcelliana, Roma 1970.
A. Mazzoleni, op. cit.

13 Ž. Bezić, *Župsko pastoralno vijeće* (CuS, br. 1, g. 1981).

okružene ustrojbe, a koje ipak pripadaju sklopu neke veće i samostojnije cjeline, obično zovemo infra-, sub- ili mini-strukture.

Takve župske substrukture u prvom redu jesu župske *filijale*. To su veće ili udaljenije skupine vjernika koje uživaju pravnu ili stvarnu autonomiju unutar jedne veće župe. Ako su i kanonski priznate te možda imaju (ili su imale) i posebnog svećenika koji se za njih brine, obično se zovu kapelanije. Na selu su to udaljena manja sela ili veći zaseoci, komšiluci ili novonastala naselja, a u gradu četvrti, blokovi, rajoni, predgrada ili prigradske naseobine. Obično takve filijale imaju neko svoje središte i svoju vlastitu crkvu.¹⁴ Nijemci ih zovu „Teilgemeinde”.

Kad na teritoriju župe postoji jedan ili više *samostana*, i oni uživaju određenu vrstu autonomije. Ako su to samostani svećenika i priznati od Crkve kao posebni pastoralni centri, onda i oni imaju svoj župski teritorij i mogu biti prave župe. Ostali redovnici i redovnice, koji žive i rade na prostoru neke župe, jesu punopravni župljani svoje župe i trebali bi da aktivno sudjeluju u njezinu životu. U svom javnom i pastoralnom djelovanju nalaze se pod nadzorom biskupa i župnika, a u svom redovničkom životu unutar samostana imaju pravo izuzetosti (*ius exemptionis*).

Još od srednjega vijeka *bratovštine* su u župi uživale posebno mjesto i neka prava. Većina ih je imala vlastitu crkvu (ili barem posebne oltare i kapelice u zajedničkoj crkvi) i zasebno ukopište, a često i vlastitog kapelana. Danas bratovštine izumiru¹⁵, ali nastaju nove i suvremenije vjerske *organizacije* svih mogućih tipova (KA, pobožne udruge, treći redovi, svjetovni instituti, katolička društva i raznovrsni vjerski pokreti). One koje Crkva priznaje i prihvaća mogu se smatrati pravim podžupskim strukturama.

U najnovije vrijeme u svijetu se rodio grupni pokret. Našao je plodno tlo i na crkvenom polju. Gotovo i nema više gradske župe u kojoj on ne cvjeta. Većina tih *skupina* jesu tzv. spontane ili bazne grupe. Neke suraduju sa svojom župom, a dobar dio se iz njih izdvaja u većoj ili manjoj mjeri i provodi svoj zasebni vjerski život. Poneke stupaju i na put oporbe i osporavanja župniku i ostalim crkvenim strukturama. Poriču strukture uopće, a ne vide da su i same postale posebna struktura. Nađe se i takvih koje se zatvaraju u sebe i postaju pravim sektama. Kršćanski puk obično voli župu, a dio „elite” se zna prikloniti grupi. Župa je upravo idealno mjesto za okupljanje raznolikih grupa u jedno kršćansko središte.

Ima pisaca koji na mjesto župe žele postaviti grupu kao glavnu i temeljnu crkvenu zajednicu. Drugi opet zamišljaju župu samo kao savez spomenutih grupa.¹⁶ Mnogi zapažaju jedino negativne strane skupina (grupništvo, sektaštvo, privatizacija vjere, kult vođe i sl.) i ne vide njihove dobre strane (produbljavanje vjere, doživljaj zajedništva, dublje vjersko iskustvo, oslonac u drugome itd.). Na mudrost

14 „Come Dio si fa uomo, la parrocchia si fa quartiere” (G. Verrengia, *Parrocchia, urbanesimo e secolarizzazione*. Ed. Dehoniane, Napoli 1978, str. 123). Takve vjerske postaje bez svoje crkve Direktorij o past. službi biskupa zove „domus pastoralis seu centrum pastorale” (br. 187).

15 Još su uvijek po Codexu propisane bratovštine Presv. Sakramenta i kršć. nauka (c. 711).

16 J. Cappellaro (Hg), *Pfarrgemeinde der Zukunft*. Salzburg (1979).

župnika spada da zna iskoristiti njihova pozitivna svojstva, a eliminirati negativna. Grupe zapravo nisu nikakva zamjena ni alternativa župi. One su u stvari njezine ministrukture i daju se lijepo uklopiti u život župe ako ih ne vode ambiciozni „proroci“, umišljeni „karizmatici“ i duh kontestacije. Baš spontane grupe najviše trebaju župske okvire.

PAŽUPSKE STRUKTURE

Strogo kanonski govoreći pažupe (quasi-paroeciae) jesu *pastoralne jedinice* apostolskih vikarijata i prefektura (c. 216:3). Dakle župe u nastajanju, one koje još nisu sazrele za samostalnost. Nemaju naime svih bitnih župskih struktura i nedostaju im svi uvjeti za puni vjerski život. U sličnom položaju nalazi se većina misijskih postaja i okružja.

U širem smislu riječi pažupama nazivamo i one pastoralne jedinice koje opstojе usred starih i dobro organiziranih biskupija, ali ne počivaju na teritorijalnom načelu. Takve vrste župa poznate su najviše pod imenima: misije, kuratije, kapelanije, postaje, ili pak: personalne, kategorijalne i funkcionalne župe.¹⁷ U kategoriju pažupa idu npr. i hrvatske misije za naše radnike u inozemstvu.

Za osnivanje sličnih župa traži se dozvola Sv. Stolice (c. 216:4). Njihova je potreba očita u onim velikim župama gdje postoje razni slojevi vjernika koji se ne mogu uklopiti u život redovite teritorijalne župe. One se onda formiraju na terenu više susjednih župa, pa čak i biskupija, a okupljaju posebne *kategorije* vjernika: strance, nomade, bolesnike, vojnike, kažnjenike, momare, studente i slične grupacije. Zbog toga je glavni kriterij za formiranje pažupa osobna ili kategorijalna pripadnost vjernika ili pak uspješnije obavljanje određene vjerske funkcije (npr. vjeronauk i okupljanje studenata u sveučilišnim gradovima).

Konkretno govoreći, redoviti oblici pažupskih struktura jesu: bolničke i vojne kapelanije, misije za strance i strane radnike, nacionalne ili jezične župe, dušobrižničke postaje za nomade, brodske i autobusne kapelice, tamničke kapelanije, tvornički vjerski centri, turistički punktovi, studentske zajednice, udruženja KA (Francuzi ih zovu „l'aumônerie“) itd.

Glavna oznaka pažupe je njezina privremenost i nestabilnost. Ona traje samo dok je potrebna. S obzirom na teritorijalnu župu predstavlja substrukturu jer nije u rangu klasične župe, no ujedno je i neka vrsta nadžupske ustrojbe jer nadilazi uski krug obične župe. Stoga i jest najbolje da se naziva pa-župom.

NADŽUPSKE STRUKTURE

Jedna obična župa često puta ne može izvršiti sve svoje mnogobrojne zadatke. Zbog toga se mnogi pastoralni poslovi nastoje obaviti na nadžupskoj razini, tj. suradnjom više župa. Takav je slučaj s veležupom koja je narasla eksplozivnim ras-

17 Direktorij o past. službi biskupa takve crkvene zajednice naziva „missio cum cura animarum“ (br. 183).

tom pučanstva ili je, zbog nestašice klera, nastala spajanjem više susjednih župa. To se zbiva najviše u velegradovima i na južnoameričkom kontinentu. Zbog njezine veličine obično sa župnikom radi omanja ekipa suradnika (a ponekad ekipa i zajedno stanuje).

U Evropi se sve češće pojavljuju tzv. *župski savezi* (Pfarrverband). U tom savezu svaka župa sadrži svoju samostalnost i obavlja sama svoje redovite obaveze, ali se neki poslovi obavljaju zajednički na nadžupskoj razini. Radi se o poslovima koje pojedine župe ne mogu uopće ili ne mogu dobro obaviti. Npr. obrazovanje odraslih, studentski vjeronauk, zaručnički tečajevi, vjerski tisak, bolničko dušobrižništvo, briga o strancima i potrebnima (karitas), skupne matice, savjetovališta, odgojni i starački domovi, kongresi itd.

Postoji još jedan model nadžupskih struktura koji je kanonski predviđen u novom Codexu, ali je već dugo u fazi ostvarivanja: *timski pastoral* više župa. Svak župnik ostaje na svom mjestu, ali određene poslove udruženih župa obavljaju zajedno ili naizmjenice. Redovito se sastaju, zajednički planiraju, vrše podjelu rada, izvješćuju se o rezultatima i nastoje što više biti i raditi skupa. Nije isključen ni zajednički život (*vita communis*).¹⁸

Po staroj crkvenoj praksi uzakonjena nadžupska ustanova jest *dekanat*, koji može biti teritorijalne, ritualne, personalne ili funkcionalne naravi, već prema tome na kojemu se principu zasniva. On obuhvaća prostor više susjednih župa koje imaju iste geografske, nacionalne, kulturne, prometne i životne uvjete. Na čelu mu je dekan „tamquam primus inter pares”, koji daje pastoralne inicijative, okuplja župnike, koordinira i nadzire njihov rad, vizitira župe i šalje biskupu godišnje izvještaje. Na dekanatskoj se razini mogu obaviti mnogi od onih poslova što smo ih naveli kod župskih saveza i ekipa. Stoga i dekanat može imati razne svoje institucije i organe koji stoje na raspolaganju svim njegovim župama.

U velikim biskupijama ni dekanati nisu uvijek dovoljni kao povezujući faktori župa iste biskupije. Stoga se za šire vjerske prostore koji obuhvaćaju više dekanata, a tvore neku homogenu, vjersku i populacionu cjelinu (kao npr. velegradovi ili pokrajine), osnivaju supradekanske strukture, nazvane *zonama*, regijama, arhidiakonatima, sektorima i slično. Zapravo takve formacije negdje postoje još od starih vremena, a negdje se upravo stvaraju. Preporučuje ih Direktorij za biskupe, a predviđene su i u novom crkvenom zakoniku. Mogu biti od velike koristi za pastorizaciju pojedinoga kraja.

Poslije Koncila razvili su se u većini biskupija, naročito onih velikih, i tzv. biskupski *vikarijati*, kojima na čelu stoji biskupski vikar, imenovan od ordinarija. Vikarijati se obično oblikuju prema trima kriterijima: 1. prema teritoriju: tad se biskupija dijeli na veće zone za koje je nadležan poseban biskupov zamjenik (ako oblasnik ima više pomoćnih biskupa, preporučuje se da i vikar bude biskup); 2. prema vrsti vjerskog djelovanja: pastorizacija župa, katehizacija, školstvo, tisak, karitativni i socijalni rad, administracija i sl.; 3. prema osobama o kojima se vodi briga: za redovnike, redovnice, mladež, odgoj zvanja, svjetovne institute itd.

18 Ž. Bezić, *Pastoralni radnik*. Split 1969. O zajedničkom životu će govoriti i novi Codex (*Communicationes*, br. 2, g. 1981).

Slijedeća viša crkvena struktura jest *biskupija*, ali ona sačinjava sasvim novu, teološki, pravno i administrativno različitu razinu, i o njoj – pod ovim naslovom – ovdje ne možemo govoriti.

VREDNOVANJE STRUKTURA

U opisivanju župskih struktura posli smo najprije sa stanovišta njihove *kakvoće*. Mogli smo opaziti da te strukture mogu biti nadnaravne i naravne, osobne i stvarne, duhovne i materijalne, individualne i društvene.

Kao drugo polazište uzeli smo *razinu* tih struktura u odnosu na samu župu. Tu smo vidjeli da one mogu biti strogo župske, a osim toga još i podžupske (infrastrukture), pažupske (kvazižupske), međužupske (interstrukture) i nadžupske (suprastrukture).

Za njihovo pravilno vrednovanje možda će biti najvažnije polazište pitanje: koje su od njih bitne za ustanovu zvanu župa, a koje nebitne? Jesu li sve jednako važne i jednako potrebne za funkcioniranje katoličke župe?

Bitne strukture svake župe su u prvom redu ono što smo nazvali „elementum divinum” u župi i općenito u Crkvi. One su dakle duhovne, božanske, natprirodne i nevidljive naravi. Temelj su, izvor i stup župske zajednice. Njezina bit i srž. To su prvotno: Božanska Trojica, milosti i karizme, objava, kršćanska vjera i nauk, sakramenti, kršćanski moral (kreposti, svetost) i hijerarhijsko uređenje Crkve.

Osim božanskog elementa u bitno tkivo župe spadaju i neki čimbenici naravnog reda, dakle i faktori iz ljudskog elementa Crkve. Župa je naime teandrička stvarnost, nju tvore i božanski i ljudski činioци. Bitna sastavnica župe u njezinoj naravnoj potki je osobne naravi: svi kršteni vjernici, čitav narod Božji, Kristovo stado s pastirom na čelu. Župe nema bez vjernika i njihova pastira.¹⁹ To vjersko zajedništvo, i u horizontalnom pravcu (vjernici uzajamno) i u vertikalnom (povezani preko pastira s natpastirima i općom Crkvom) stvara bitnu teksturu župe.²⁰ Ova kršćanska zajednica treba i određeno sakupljalište, svoj dom („tabernaculum Dei cum hominibus”), koje nije nužno materijalna crkvena zgrada, ali mora postojati kao točka okupljanja naroda Božjega.

Sve ostale župske strukture ne spadaju u bitno ustrojstvo župe.

Ali to ne znači da nisu važne i potrebne. Kao svaka ustanova, župa uz bitne posjeduje i druge sastavne elemente. Oni su – iako nebitni – ipak *važni* za život osnovne kršćanske zajednice. Jedan od takvih vrlo važnih elemenata upravo smo spomenuli – župsku crkvu. Jasno je da vjersko sabiralište kršćanske zajednice može biti bilo kakav, otvoreni ili zatvoreni, prostor (privatna kuća, polje, šuma,

19 Dogodi se i poznatim teolozima da u svojim definicijama zaborave spomenuti i koji bitni sastojak župe. Tako npr. i W. Kasper u svojoj dugoj odrednici župe niti ne spominje župnika (*Elemente einer Theologie der Gemeinde*, Lebendige Seelsorge, str. 297, g. 1976).

20 K. Lehman, *Was ist eine christliche Gemeinde?* (Int. Kath. Zeitschrift *Communio*, br. 6, g. 1972, str. 481–497).

pečina, katakombe, tamnice), ali toj svrsi najbolje odgovara prikladna zgrada sakralnog značaja, dakle župska crkva. U njoj se odvija božanski kult s liturgijom i sakramentalnim životom. U njoj se redovito okuplja župska zajednica. Okupljanje pretpostavlja određeni teritorij na kojemu prebiva ta zajednica. Kao pravno i administrativno tijelo kršćanskoj općini je potreban i župski ured s maticama.

Iz osobnih župskih struktura još su važni i svi župnikovi suradnici, bilo da pomažu pojedinačno ili u ekipama, u već definiranim ili još ne dovoljno definiranim službama. Župsko vijeće danas je neophodan faktor uspješne pastorizacije. Važne su i mnoge druge župske ustanove i organi: vjeronauk, katekumenat, karitas, KA, apostolske skupine, katolička društva i zborovi, vjerski tisak, župski list, crkvena zborovanja i sve ono što služi boljoj komunikaciji vjernika. Kad je župa prevelika, korisni su i posebni centri u filijalama, zaseocima i gradskim četvrtima. Sva-ka cjelovita struktura po sebi uključuje manje supstrukture.

U kompliciranim životnim situacijama vjernika dobro dođu i ustanove pažupskog tipa: kuratije, kapelanije, misije ili, kako se sve češće govori, personalne, kategorijalne i funkcionalne župe. Budući da nas životne i prometne veze sve više približuju i na širim razinama, same od sebe nameću se i neke nadžupske ustanove: župski savezi, dekanat, tinski pastoral, zona i vikarijat.

Premda su materijalne strukture najmanje važne, ipak su i one potrebne za pravilno funkcioniranje župske zajednice. Osim župske crkve u danim okolnostima je korisno imati i druge crkve i kapelice, župsko groblje i razne zgrade za kulturne, kulturne i karitativne potrebe zajednice. Najbolje bi bilo kad bi sve one bile centrirane u župskom domu ili središtu. Za materijalno održavanje župskih ustanova je, na žalost, potrebna i materijalna osnova: kako suvremeni oblici financiranja tako i naša stara „milostinja”.²¹

Dakako, teško je rangirati po važnosti i korisnosti sve nabrojene strukture. U posebnim prilikama neke od njih dolaze u prvi plan, a druge gube na vrijednosti. I tu nam treba „spiritus discretionis”. Ako se nebitne strukture ideologiziraju a korisne idealiziraju, mogu nam postati čak i štetne.

Na kraju će dobro doći i jedan sažeti shematski prikaz sadašnjih glavnih crkvenih struktura.

<i>Razina</i>	<i>struktura</i>	<i>pastir (voda)</i>	<i>kolekt. vodstvo</i>
pod-župska (sredina)	filijala	žup. pomoćnik	
župska (mjesto)	župa pažupa	(pa)župnik	žup. past. vijeće (žup. skupština)
nad-župska (susjedstvo)	dekanat (zona, vikarijat)	dekan (vikar)	dekanat. corona (dek. past. vijeće)

21 Stari kanonisti (iz feudalnoga doba) previše su isticali „beneficium paroeciale” kao župsku strukturu. Ja bih više želio naglasiti „officium Paroeciale”, ali ne u značenju „župskog ureda”, već župnikovih *dužnosti* prema župljanima.

biskupijska (zavičaj)	biskupija	biskup	biskupij. past. vijeće (biskupij. sinoda)
nadbiskupijska (kraj, domovina)	metropolija (primacija, patrijarhat)	metropolita (predsj. bisk. konf. patrijarha)	metrop. past. vijeće (metrop. sinoda) biskup. konferen.
Opća crkva (svijet)	Katolič. crkva	papa	biskup. kolegij (sinoda, koncil)

U Crkvi postoje još i druge međustrukture, ali za njih u ovakvom sumarnom prikazu nema mjesta.

SUMMARIUM

Sicut omne ens compositum, etiam paroeciae structuras constitutivas habent. Aliae sunt ordinis supernaturalis (elementum divinum: Deus, fides christiana, gratia, charismata, sacramenta, virtutes, sanctitas), aliae vero ordinis naturalis (elementum humanum). Architectura naturalis paroeciae indolis personalis (Parochus), socialis (populus Dei) aut realis (institutiones et bona materialia) est. Relate ad ipsam paroeciam structurae sunt stricte paroeciales, subparoeciales (e. g. filialis), quasiparoeciales (missio cum cura animarum) et supraparoeciales (uniones paroeciarum, decanatus, regio, vicariatus)'

Inter illas quaedam sunt essentielles quoad paroeciam (totum elementum divinum, christifideles, pastor), aliae autem magni momenti atque valde utiles (territorium, ecclesia, officium paroeciale, consilium pastorale, opera paroecialia, coemeterium, beneficium etc.). Non omnes omnique tempore structurae aequaliter necessariae ac utiles aestimantur. Datur etiam hierarchia structurarum, non tantum veritatum.